

MIDWOLDE – NEDERLANDS HERVORMDE KERK

De gevaarlijke scheefstand van de toren was de aanleiding voor een algehele restauratie van de kerk in 1986. In de fundering werd een constructie aangebracht van gewapend beton, die de toren tegen verdere verzakking moet behoeden. In de westtravee is een dilatatievoeg ingeslepen, die eventuele bewegingen van de toren moeten opvangen. De restauratie van het schip was minder ingrijpend.

De oudste delen van deze kerk, het schip en het onderste deel van de toren, stammen uit begin 13e eeuw. In opzet is het een van de oudste bakstenen kerken uit de provincie. Het romaanse karakter is duidelijk zichtbaar aan de drie halfronde ramen aan de noordzijde, waarvan de opvulling met glas-in-lood overigens niet origineel is. Het licht inspringende koor dateert eveneens uit de 13e eeuw. De rechte sluiting met de twee dichtgemaakte ramen is van later datum, van rond 1400. In de zuidwand zijn vier grote vensters ingebroken met eenvoudige stenen traceringen. Van de romaanse vensters is er nog één over, de plaats van de andere is in het muurwerk nog te herkennen.

De forse toren met zadeldak lijkt op de toren van het naburige Tolbert. Het onderstuk stamt evenals het schip uit de tweede helft van de 12e eeuw. Het bovengedeelte stamt uit de 15e eeuw. Een keperboogfries op consoles loopt rond de dakrand, een muizentandfries markeert de bovenste klokkenzolder. De toren wordt door grote steunberen overeind gehouden. Verder is er een dichtgemaakt portaal, omgeven door een kraalprofiel. In de zuidwand zit een eveneens dicht portaal.

Het interieur staat in het teken van de bewoners van de nabijgelegen Nienoord. Het eerste wat opvalt bij binnenkomst is het imposante grafmonument voor Carel Hieronymus van Inn- en Kniphuisen tegen de oostwand van het koor. Rombout Verhulst maakte dit monument in 1665-'69, in opdracht van de jonge weduwe Anna van Ewsum: zijzelf is uitgebeeld liggend naast haar man, wat hoger, arm rustend op de Bijbel en het symbool der vergankelijkheid, de zandloper, in de hand. Anna en echtgenoot werden geflankeerd door twee putti: de rechter putto staat met zijn rechtervoet op een schedel (overwinning van de dood) en met het gezicht afgewend van de spiegel in de linker hand (kwetsbaarheid van het aardse bestaan). Deze putto is het symbool van het (eeuwige) leven. De linker putto heeft een slang om het lijf, een oud gezicht en een omgekeerde en uitgedoofde toorts in de rechterhand, daarmee verwijzend naar het uitgebluste en vergankelijke leven. Deze putto stond oorspronkelijk op de plaats van de staande figuur links. Uitgebeeld is hier de tweede echtgenoot van Anna, de in 1709 overleden Georg Wilhelm van Inn- en Kniphuisen, achterneef van Carel Hieronymus. Het beeld is gemaakt door Bartholomeus Eggers in 1714, en van mindere kwaliteit dan de rest van het grafmonument.

Een tweede blikvanger is het barokke herengestoelte uit 1660, in de oorspronkelijke kleuren. Een waardige pendant van het grafmonument is de preekstoel, ontworpen door Allert Meijer, vervaardigd door Menke Mollaan met beeldhouwwerk van Jan de Rijk uit de jaren 1709-'11. Op de panelen van de kuip de vier evangelisten met hun symbolen. Op de hoeken van de kuip staan allegorische beelden, voorstellende Voorzichtigheid, Gerechtigheid, Liefde, Hoop, Geloof en Sterkte/Standvastigheid.

Tegen de schipwanden hangt een aantal rouwborden, de oudste uit 1639 en 1643 voor leden van de familie van Ewsum hebben de bekende ruitvorm. Het bord bij de ingang van de noordmuur is dat van Anna van Ewsum. De rond-ovale schildvorm geeft haar vrouw zijn aan, de cordelière haar weduwenstaat.

Een cordelière is een van kunstige knopen voorzien koord dat rond een wapenschild is gelegd. Het is bij uitstek een vrouwelijk heraldisch symbool en wordt door weduwen gebruikt. De traditie van de cordelière stamt uit de late middeleeuwen en lijkt in Frankrijk te zijn ontstaan maar wordt ook in Nederland en Engeland nagevolgd.

In de zuidwand bevindt zich een gebrandschilderd raam ter herinnering aan de familie Van Panhuys die in 1907 bij Groningen verdronk. Op de orgeltribune zijn de wapens van de stichters geschilderd. Het orgel (van origine een bijna 400 jaar oud huisorgel van Levijn Eekman uit Amsterdam) heeft beschilderde vleugeldeuren: op de linker de harp spelende koning David en op de rechter Mozes met de stenen tafelen. Kort na de restauratie van de kerk kwam het orgel gereed. Het orgel is in 1984-'86 gereconstrueerd door A.H. de Graaf.